

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ НА ТЕМУ: «КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ У ДОБУ ГЕТЬМАНАТУ» (ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 10 КЛАС)

Тема: Культурне життя в Україні у добу Гетьманату.

Мета: охарактеризувати розвиток культурного життя в Україні у добу Гетьманату.

Цільові завдання:

— проаналізувати діяльність гетьманського уряду у галузі освіти;

— охарактеризувати розвиток української науки, розповісти про заснування Української Академії Наук;

— визначити особливості мистецького життя в Україні доби Гетьманату;

— розкрити особливості відносин між Гетьманським урядом і Православною Церквою;

— закріпити уміння і навички складання порівняльно-тематичних таблиць та схем, узагальнювати та порівнювати, аргументовано доводити свої погляди;

— формувати дбайливе та бережне ставлення до пам'яток культури, етнічну, релігійну та культурну толерантність; естетичні почуття.

Очікуваний результат

Після уроку учні зможуть:

— характеризувати особливості розвитку культурного життя в Україні доби Гетьманату;

— аналізувати особливості внутрішньої політики гетьманського уряду у культурній галузі та її наслідки;

— розуміти та використовувати терміни та культурологічні поняття;

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань та мотивація діяльності.

Вступна розповідь вчителя.

На попередньому уроці ми з'ясували, що у добу Центральної Ради відбулось відродження усіх форм національно-культурного життя в Україні. Вперше в її історії виникли умови, коли розвитком української культури почали опікуватись на державному рівні. Так, розгортання революційних подій та державного будівництва у добу УЦР не обумовило нехтування пи-

таннями розвитку культури, зокрема освіти, головною рисою активного розвитку якої стала українізація шкільної та вищої системи навчальних закладів. Відповідно, за сприяння держави організовуються виступи драматичних труп, створюється Українська академія мистецтв, налагоджується книгодрукування та ін. Крім того, після довгих десятиліть українська література отримала право на вільний розвиток.

На сьогоднішньому уроці ми розглянемо розвиток культурного життя в Україні у період Гетьманату.

II. Вивчення нового матеріалу.

План теми уроку:

1. Діяльність гетьманського уряду у галузі освіти.
2. Наука. Заснування Української Академії Наук.
3. Українське мистецьке життя доби Гетьманату.
4. Гетьманський уряд і Православна церква.

1. Діяльність гетьманського уряду у галузі освіти.

Вивчення нового матеріалу **вчителю** слід розпочати із організації заслуховування учнями реферативного повідомлення на тему: «**Міністр народної освіти — професор М. Василенко**».

Пропонований варіант:

Восьмимісячний період Української Держави, яку очолював гетьман П. Скоропадський, характеризується подальшим розгортанням українського культурного процесу.

Незважаючи на скрутний час, гетьманський уряд і особисто Павло Скоропадський виявили розуміння того, що без підтримки освіти, науки, мистецтва не можна успішно вирішувати й інші питання державного будівництва. Велика заслуга у культурному будівництві молодій Українській державі належала міністру народної освіти професору М. Василенку.

Витоки василенківського роду сягають глибокої минувшини України і нараховують декілька козацьких поколінь. Дух незламності і незалежності, який культивувався в сім'ї батька — Прокопа Івановича, увій-

шов у плоть і кров юнака Миколи. Роки навчання в Глухівській гімназії, а потім на історико-філологічному факультеті Дерпського університету відточили у нього високе почуття демократизму, справедливості і народолюбства. В університеті він сформувався як талановитий і працелюбний дослідник. На ці ж роки припадає і початок його активної громадської діяльності. Він редагував у Києві в період революційних потрясінь 1905 р. популярну газету «Киевские отклики». У 1906 р. газету закрили, а її головного редактора «за антиурядові виступи» засудили до одного року ув'язнення. Йому довелося спізнати сирі каземати Петербурзької тюрми «Кресты».

Після звільнення Миколі Василенку як «українському сепаратистові» було заборонено займатись викладацькою діяльністю. Він складає екстерном іспити на звання адвоката і деякий час займається адвокатською та науковою діяльністю.

1916 рік — виходить фундаментальна праця «Нариси історії Західної Русі та України», яка поставила молодого науковця в ряд провідних учених істориків України...

Після більшовицького перевороту 1917 р. Микола Прокопович повертається в Україну. Його обирають членом Генерального Суду УНР. У період гетьманату на посаді міністра освіти він проявив себе талановитим організатором. Саме за його ініціативи та наполегливості були засновані Українська Академія Наук, численні школи, театри, бібліотеки.

За часів Директорії УНР він відійшов від активного політичного життя, зосередившись на науковій та викладацькій роботі. Зважаючи на його вклад у розвиток української науки, загальні збори УАН у липні 1920 року обирають його академіком, а у 1921 року — президентом УАН. Але більшовицькі вожді не забули минулу діяльність «гетьманця». І нарком освіти УСРР Г.Гринько, нехтуючи думкою вчених, відмовився затвердити склад ВУАН на чолі з М.П.Василенком. У зв'язку з цим у лютому 1922 р. він складає обов'язки президента ВУАН.

Проте сувора дійсність готувала М.Василенку ще болючіший удар. Його разом з молодшим братом Костянтином у вересні 1923 р. було заарештовано та віддано до суду за «участь у контрреволюційній організації “Київський обласний центр дій”», який завершився вироком: 10 років позбавлення волі. Тільки під тиском наукової громадськості спочатку строк скоротили удвічі, а потім замінили адміністративною висилкою за межі України, яку теж незабаром скасували. Проте ярлик «контрреволюціонера — буржуазного націоналіста» залишився за ним на все життя і на десятиріччя по смерті.

Попри переслідування, арешти, постійне цькування тогочасними чиновниками від науки, він зумів зберегти реноме чесного вченого, створити власну історичну школу, виховати плеяду молодих вчених-по-

слідовників...

Морально і фізично надломлений, він відійшов у вічність тоді, коли в Україні запанувала темрява ночі бездуховності тоталітарного режиму.

М.П.Василенка було скромно поховано на Лук'янівському кладовищі у Києві 3 жовтня 1935 р.

Завдання учням:

Складіть хронологію основних дат життя і діяльності М.Василенка.

У ході характеристики **вчитель** розкриває особливості розвитку освіти в Україні у період Гетьманату:

Розвиток освіти у період Гетьманату характеризувався наступними особливостями:

— продовженням українізації в закладах системи освіти;

— неослабною увагою гетьманського уряду була оточена початкова й середня школа, підвищеною увагою користувалась вища освіта;

— введенням обов'язкового викладання українською мовою — «по всіх середніх хлоп'ячих, дівочих загальноосвітніх, професійних, комерційних і інших школах, учительських семінарах та інститутах, а також духовних семінаріях, обов'язково викладається українська мова і література, географія і історія України...» (із закону від 1 серпня 1918 р.);

— у липні 1918 р. було видано розпорядження про утворення національної нижчої початкової школи, яким передбачався перехід на українські підручники та українську мову викладання, в російськомовних гімназіях та реальних училищах запроваджувалися українознавчі предмети;

— фінансуванням закладів освіти та навчання для окремих соціальних верств — уряд виділив 350 стипендій для незаможних учнів, взяв на баланс 40 чоловічих гімназій, відкритих за ініціативою М.Василенка. З цією метою було асигновано 4 млн. крб. На кінець 1918 р. з 836 гімназій (161 державна, 409 громадських, 268 приватних, 474 хлоп'ячих й 362 дівочі) 150 були українізовані;

— окрім діючих університетів, 1 липня 1918 р. було відкрито ще два вищих навчальних заклади — Український університет у Києві та університет у Кам'янець-Подільському. Статус державного університету було надано Ніжинському історико-філологічному інституту, Київському політехнічному та комерційному, Харківським ветеринарному, комерційному, технологічному, Катеринославському гірничому інститутам. Розпочали свою діяльність щойноутворені архітектурний та клінічний інститути у Києві, політехнічний та сільськогосподарський — в Одесі, Український історико-філологічний факультет у Полтаві;

— уряд розробив струнку тарифну сітку оплати праці викладацько-професорського складу та заснував стипендії для студентів.

Вчитель пропонує учням на основі характеристики скласти тезовий конспект (або таблицю «Розвиток

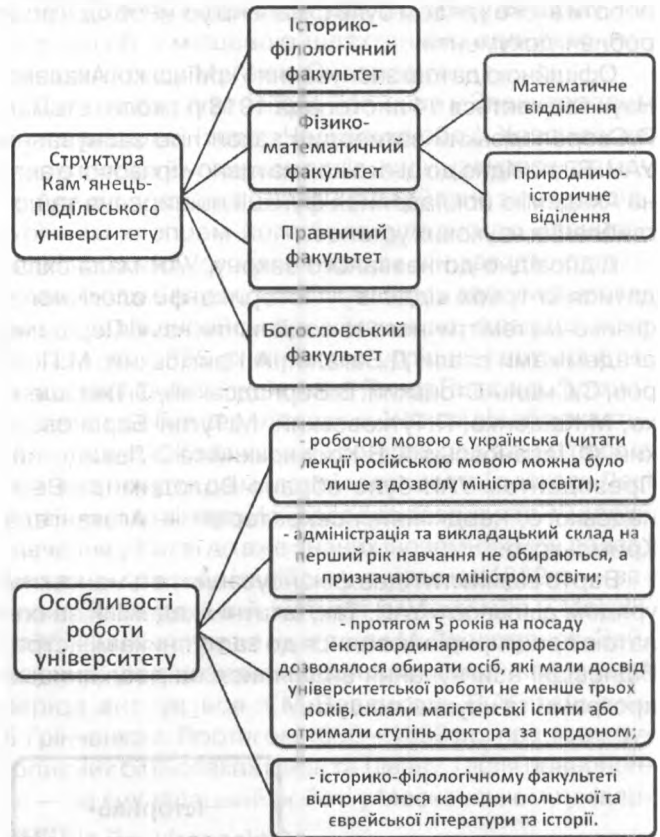
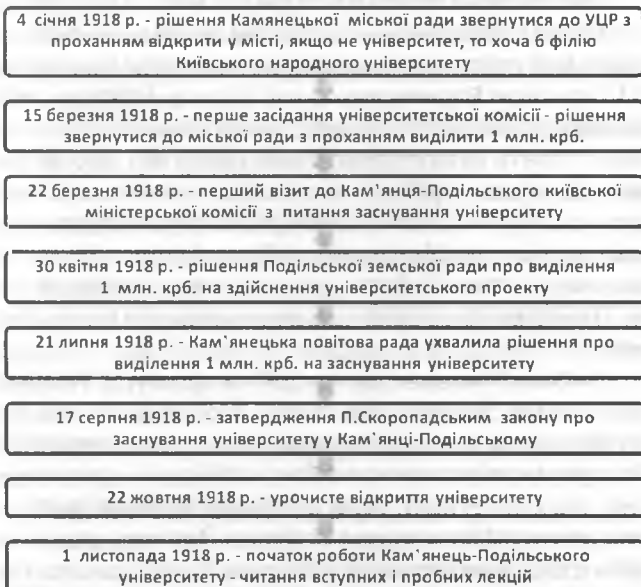
освіти у період Гетьманату» за схемою).

Пропонований варіант:

- гетьманський уряд продовжив справу українізації в закладах системи освіти;
- розпорядження про утворення національної нижчої початкової школи;
- запровадження українознавчих предметів у російськомовних гімназіях та реальних училищах;
- засновувалися вищі навчальні заклади — відкриття Українського університету у Києві та університету у Кам'янець-Подільському;
- розробка урядом стрункої тарифної сітки оплати праці викладацько-професорського складу, заснування стипендій для студентів.

За допомогою хронологічно-послідовної схеми «Заснування Кам'янець-Подільського університету», схем-переліку «Структура Кам'янець-Подільського університету» та «Особливості роботи КПУ» вчитель висвітлює процес підготовки заснування університету, його структуру та деякі аспекти роботи:

Підсумок вчителя.

Таким чином, незважаючи на фінансові труднощі та складну внутрішньополітичну ситуацію, гетьманський уряд продовжував курс на українізацію школи, сприяв розширенню мережі вищих та середніх навчальних закладів.

2. Наука. Заснування Української Академії Наук.

У ході розповіді вчитель аналізує розвиток української науки доби Гетьманату та висвітлює процес заснування Української Академії Наук.

Складність революційного процесу відбилась і на розвитку науки. Однак, незважаючи на скрутний час, гетьманський уряд виявив розуміння необхідності наукового розвитку для вирішення інших питань державного будівництва. І саме Гетьманській державі належить першість у заснуванні Української Академії Наук.

Головну підготовчу роботу із створення Академії провела спеціальна комісія з питань заснування УАН, до роботи у якій міністру народної освіти М.Василенку вдалося залучити відомого вченого В.Вернадського (голова комісії). Серед інших її членів були Д.Багалій, М.Кащенко, Г.Павлуцький, О.Сперанський, Є.Тимченко, В.Модзалевський та ін..

Комісії вдалося розробити проекти головних установчих документів: про створення УАН, про Статут УАН, про штат УАН тощо.

Справа заснування УАН була завершена вже наступним міністром освіти П.Стебницьким, за період

роботи якого урядом було схвалено усі необхідні розроблені документи.

Офіційною датою заснування Української Академії Наук вважається 14 листопада 1918 р., коли гетьман П.Скоропадський затвердив закон про заснування УАН. Відповідно до цього нормативно-правового акту на Академію покладалися функції поширення та поглиблення наукових установ.

Відповідно до названого закону, УАН мала складатися із трьох відділів — історико-філологічного, фізико-математичного та соціальних наук. Першими академіками стали Д.Багалій, А.Кримський, М.Петров, С.Смаль-Стоцький, В.Вернадський, С.Тимошенко, М.Кащенко, П.Тутковський, М.Туган-Барановський, Ф.Тарановський, В.Косинський та О.Левицький. Президентом УАН було обрано Володимира Вернадського, неодмінним секретарем — Агатангела Кримського.

Варто відмітити гідне фінансування гетьманським урядом діяльності УАН. Так, штатні академіки за оплатою праці прирівнювалися до заступника міністра. Відповідні асигнування виділялися на дослідницькі програми та наукові пошуки.

Завдання учням — скласти схему «Заснування УАН».

Пропонований варіант:

Вчитель організовує колективну роботу учнів із документами:

«...Ухвалити докладені до цього статут та штати Української Академії Наук в м. Києві та її установи і закон цей перевести в життя з 1 листопада 1918 року...» (із закону Про заснування УАН від 14 листопада 1918 р.).

«...УАН у Києві — це найвища державна установа в Україні, що перебуває у безпосередньому відданні верховної влади.

УАН намагається поширювати, поглиблювати і розповсюджувати наукові дисципліни і збагачувати їх на користь людськості.

УАН пособляє об'єднанню та організуванню наукової праці в Україні.

Як найвища українська національно-наукова установа Академія, визначаючи українську національну культуру з її оруддям — українською мовою, ставить собі на меті, крім загальнонаукових завдань, виучувати сучасне і минуле України, української землі і народу...» (із проєкту Статуту Української Академії Наук).

«...ще й досі є багато людей, які скептично з насмішкою відносяться до українського руху та відродження, не мають віри в життєві сили українського народу, не вважають можливим розвиток української мови і науки...»

Коли в Києві закладається Українська Академія наук, то це викликається не самісінькими науковими інтересами. З цим пов'язуються міркування величезної національної та державно-економічної ваги... Викликають академію до життя, з одного, зріст та поглиблення національної свідомості українського громадянства, а з другого, — необхідність швидко підняти виробливість та трудову міць українського народу та її використати, в як найвищій мірі виробничі сили» (із доповіді Раді Міністрів міністра освіти М.Василенка).

Портретний опис «Володимир Вернадський».

Тринадцятирічним підлітком Володимир Вернадський разом з батьком подорожували Європою. У Мілані Іван Васильович купує газету «Вперед», яку видав відомий у Росії бунтар Петро Лавров. У цьому числі газети був опублікований циркуляр про заборону друкування у Росії малоросійською мовою. Страшенно обурений цим фактом, батько розповідає синові про історію будівництва Петербурга. «Він часто згадував, — пише В.Вернадський у своїх спогадах, — що Петербург збудований на кістках українців з полків Мазепи».

Глибокий інтерес до історії та культури України Володимир зберігав усе життя. Адже був українцем по батьківській та материнській лінії. Один із предків Володимира Івановича по батьковій лінії — литовський шляхтич Верна, який у війську Богдана Хмельницького воював проти поляків. Його нащадками були старшини і товариші Війська Запорозького. По лінії матері, Ганни Петрівни, — з роду Константиновичів — предки належали до козацько-старшинської

верхівки. Материн дядько, М. Гулак, був одним із організаторів Кирило-Мефодіївського братства. Тому з років раннього дитинства він почував себе українцем.

«У батьковій бібліотечі я знайшов окремі номери «Основи» та інші українські видання. Я добував українські книжки з-за кордону. Я докладно розпитував батька про Шевченка, Куліша, Максимовича, Квітку-Основ'яненка, про Костомарова, про Кирило-Мефодіївське братство...», — згадував згодом В. Вернадський.

Із студентських років він вивчає свій родовід, після одруження — своєї дружини Наталії Старицької.

Не лише родоводом був пов'язаний В. Вернадський з Україною. Його наукова біографія тісно переплетена з рідним краєм. Студентом природничого відділення фізико-математичного Петербурзького університету він неодноразово приїжджає на польові роботи до Катеринославської та Полтавської губерній, мандрує Дніпром. Згодом стає членом Українського наукового товариства у Києві, Полтавського товариства «Просвіта», Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, Товариства дослідників науки при Харківському університеті, Волинського наукового товариства.

Але найінтенсивнішою була робота у найтяжчі для України роки — з жовтня 1917 по березень 1921 року. Саме в цей період Володимир Іванович проживав в Україні та в Криму і ось що встиг зробити: створити Українську Академію Наук; організувати першу в Україні національну наукову бібліотеку; створити Комісію по вивченню природних сил України; розробити вчення про живу речовину; створити наукову школу з біогеохімії; розвивав вищу школу в Україні (був ректором Таврійського університету у Криму)...

З 1922 р. — він працює у наукових установах Москви.

Головну книгу свого життя — монографію про біосферу та ноосферу він написав в евакуації у роки війни 1941—1945 рр.

Підсумовуючи прожиті роки, він сказав: «Я зробив все, що міг, і не зробив нікого нещасливим»...

6 січня 1945 р. вчений помер. Похований у Москві на Новодівичому кладовищі.

«Десятиліттями, цілими століттями будуть вивчатися і поглиблюватися його геніальні ідеї, а у працях його — відкриватись нові сторінки, які служитимуть джерелом нових пошуків», — так писав про академіка академік О. Ферсман.

Реферативне повідомлення учня на тему: «Агатангел Кримський — вчений незламного духу»

Пропонований варіант:

Агатангел Кримський народився 1871 р. у родині вчителя історії та географії Юхима Кримського. Родина батька походила з татарсько-білоруського роду. Засновник його, кримський мулла, переселившись з

Криму у Литву наприкінці XVII ст., осів у Білорусі, де взяв шлюб з місцевою шляхтянкою польсько-литовського роду Матвією Сидорович.

Дитячі роки Агатангела пройшли у Звенигородці, що на Київщині (тепер Черкаська обл.). Хлопчику не виповнилося й чотирьох років, коли навчився грамоти. Але від постійного читання серйозно зіпсував зір. 5-річним хлопцем його було віддано до Звенигородського міського училища, де він завзято опановував шкільні науки, особливо йому давались мови: він оволодів англійською, німецькою, французькою, польською. 1885 р. він склав успішно іспит на стипендіата славнозвісної колеї Павла Галагана. Тут знову Агатангел був серед пращих. У Києві він зближається з родиною Косачів, з якою його пов'язало перше юнацьке почуття до молодої талановитої поетеси Лесі Українки, яке він проніс через все своє життя. У ці роки навчання у Києві до вже знаних іноземних мов додав і ще три — грецьку, італійську, турецьку. 1892 р. — закінчив Лазаревський інститут східних мов у Москві. Найбільший вплив на нього мав М. Драгоманов. Займаючись українознавством, А. Кримський жваво у цей період листується з М. Павликом, П. Житецьким, Б. Грінченком. Протягом 1896—1898 рр. працює в рукописних бібліотеках Сирії та Лівану. Після повернення — на викладацькій роботі у Московському університеті.

За пропозицією М. Василенка, у 1918 році вчений переїхав до Києва. Умовою свого переїзду поставив перевезення до міста і своєї бібліотеки.

1918—1928 рр. були «золотими роками» наукової та організаторської роботи А. Ю. Кримського. Він ніс на собі увесь тягар керування роботою академії. Тому її справедливо сучасники називали «Кримською». Допомігав йому у цій роботі талановитий історик та етнограф Микола Левченко, якого Агатангел Юхимович, будучи неodrуженим, усиновив. А 1929 року, рятуючи від арешту вагітну дружину Левченка, узяв з нею шлюб, потім усиновив дитину і дав їй своє прізвище.

Але прийшли трагічні 30-і роки, коли йому не пробачили заступництва за академіка С. Єфремова, який проходив по справі «Спілки визволення України», направленої сталінським режимом проти українських вчених. А. Ю. Кримський стає «опальним академіком»: установи, фондуювані ним, закривають, його звільняють з роботи, не публікують наукові праці, прирікши до жебрацького напівголодного життя. Про нього згадали 1939 р., коли, після приєднання до СРСР Західної України, щоб продемонструвати триумф радянської науки, він був направлений для читання лекцій до Львову.

У січні 1941 р. відбувся акт сталінського фарисейства — широко було відзначено 70-річчя «опального академіка», його було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора. А вже в червні 1941 р., коли

вибухнула війна, його було заарештовано та безпідставно звинувачено в антирадянській діяльності і відправлено до Кустанаяу...

«...сержант держбезпеки, начальник банної частини та черговий фельдшер оглянули труп ув'язненого Кустанайської загальної тюрми № 7 Кримського А.Ю., 72 роки, який помер 25 січня 1942 р. о 1-й год. 30 хв. дня... Хворий ув'язнений поступив з етапу 30 квітня 1941 р. із Харкова в дуже тяжкому стані виснаження і одряхління організму, зі змінами в серцево-судинній системі... Хворий не міг вставати і ходити без сторонньої допомоги... Причина смерті — старечість, ослаблення старечої діяльності...»

Реабілітовано Кримського А.Ю. було лише 8 травня 1957 р.

Як підсумок, вчитель ознайомлює учнів із твердженням директора Інституту сходознавства ім. А.Ю.Кримського НАН України Л.Матвеевої з приводу заснування УАН та пропонує висловити власну думку з цього питання:

«Утворення УАН було апогітею мрії української інтелігенції ще з кінця XIX ст. Заснування Академії розглядалося не як суто науково-організаційна проблема, а як символ престижу національної науки і культури» (Л.Матвеева. М.П.Василенко та його роль в утворенні Української Академії Наук // Вісник НАН України, 2006. — № 6. — С.34).

3. Українське мистецьке життя доби Гетьманату.

Учні у ході самостійної роботи з підручником ознайомлюються з особливостями політики більшовиків у сфері промисловості.

Вчитель у ході бесіди за запитаннями здійснює перевірку рівня засвоєння учнями історичного матеріалу:

— Які зміни у розвитку мистецтва відбувалися у період Гетьманату?

У часи Українського держави спостерігалась активізація мистецького життя. Це був період справжнього розквіту національних закладів культури.

У період Гетьманату у складі Міністерства народної освіти було створено Головне управління мистецтва і національної культури, яке мало автономний бюджет.

— Назвіть заходи гетьманського уряду, що стосуються охорони пам'яток культури.

У вересні 1918 р. гетьманським урядом було асигновано на заходи щодо охорони пам'яток культури 600 тисяч крб. Крім того, уряд також дбав про життєдіяльність усіх 36 музеїв, що були засновані до початку Української національно-демократичної революції.

— Проаналізуйте розвиток театрального мистецтва в Україні у період Гетьманату.

Гетьман П.Скоропадський особисто опікувався творчими колективами, які знайомили українську публіку з кращими зразками світового мистецтва. У травні 1918 р. було виділено 165 тис. крб. товари-

ству «Національний театр», ініціаторами створення якого були трупи М.Садовського, «Молодий театр» Л.Курбаса та Музично-драматична школа ім. М.Лисенка.

У серпні 1918 р. почав діяти Державний драматичний театр; у жовтні 1918 р. — Державний народний театр під керівництвом П.Сакаганського, в якому працювали М.Заньковецька, І.Замичковський та ін.

— Які внутрішньополітичні ініціативи гетьманського уряду стосувалися музичного життя?

За активного сприяння Міністерства народної освіти і мистецтва було створено Перший український національний хор у Києві, Державну капелу бандуристів Г.Хоткевича, Державний симфонічний оркестр ім. М.Лисенка. Останній працював під керівництвом А.Горелова, диригентами оркестру були Р.Глієр, Ф.Блумфельд, Ф.Бертьє.

Плідно працювали у цей період Київська, Харківська та Одеська консерваторії.

— Що Вам відомо про роботу Української Академії мистецтв у цей період?

Українська Академія мистецтв, яку незмінно очолював Г.Нарбут, здійснювала підготовку спеціалістів малярства, різьбярства, гравюри тощо. У добу Гетьманату починає працювати Одеське вище художнє училище.

Підсумок вчителя.

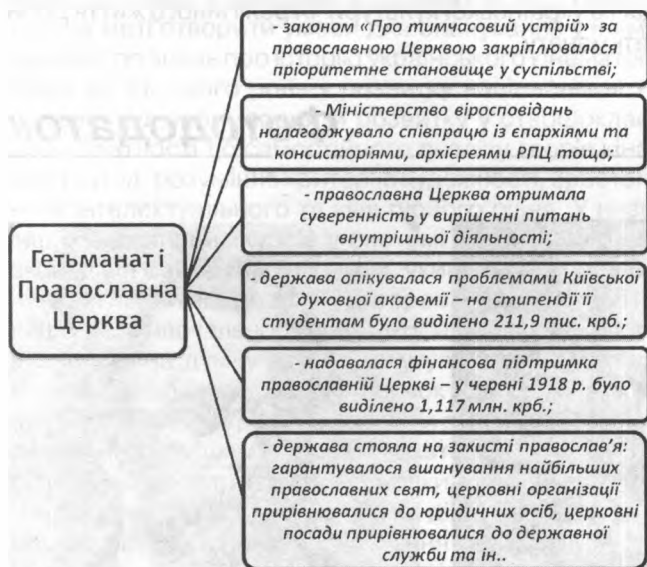
Отже, в часи Українського держави спостерігаєть-

ся активізація мистецького життя, що дозволяє говорити про розквіт національних закладів цього періоду.

Увага гетьманського уряду спрямована на вирішення проблем культурно-мистецького процесу, обумовлювала піднесення творчих сил, сприяла збагаченню духовного потенціалу держави і українського народу.

4. Гетьманський уряд і Православна церква.

Особливості відносин між гетьманським урядом та Православною церквою вчитель розкриває у ході міркування, використовуючи при цьому схему-перелік:

Сподіваючись на підтримку державного курсу з боку православної Церкви, гетьманський уряд проводив заходи спрямовані на налагодження позитивних відносин з церковними ієрархами. Також очікувалося, що ієрархія Російської православної церкви підтримає ідею про автономний статус українського православ'я та створення відповідного керівного органу в Україні.

На користь цього твердження свідчать наступні факти:

- відповідно до закону «Про тимчасовий устрій» (29 квітня 1918 р.) за православною Церквою закріплювалося пріоритетне становище у суспільстві;
- Міністерством віросповідань (спочатку очолював В.Зіньківський, пізніше — О.Лотоцький та М.Воронович) налагоджувалося співробітництво із єпархіями та консисторіями, архієреями РПЦ тощо;
- православна Церква отримала суверенність у вирішенні питань внутрішньої діяльності;
- держава опікувалася проблемами Київської духовної академії — на стипендії її студентам було виділено 211,9 тис. крб.;
- надавалася фінансова підтримка православної

Церкві — у червні 1918 р. було виділено 1,117 млн. крб.;

— держава повністю стояла на захисті православ'я: гарантувалося вшанування найбільших православних свят, церковні організації прирівнювалися до юридичних осіб, церковні посади прирівнювалися до державної служби та ін.

Таким чином, широка підтримка державою православної Церкви була обумовлена пошуком підтримки серед релігійних кіл ідеї про надання українському православному автономного статусу. Однак, якщо у ставленні до гетьмана як помазаника Божого й до держави була продемонстрована лояльність, то спроби українізації Церкви та надання їй автокефального статусу наштовхувались на рішучий спротив єпископату. Так, єпархіальний Собор (травень 1918 р.) висловився проти автокефалії української Церкви, не вдалося досягнути позитивного рішення на другій сесії Всеукраїнського Собору (вересень 1918 р.); делегати третьої сесії Всеукраїнського Собору, що проходила у жовтні 1918 р. також відкинули ідею автокефалії.

Самостійна робота учнів з документом:

«Основна засада Української центральної влади полягає у тому, що в самостійній державі має бути й самостійна церква. Ніякий уряд... не може погодитися на те, щоб осередок церковної влади перебував в іншій державі. Українська Церква має бути автокефальною під головуванням київського митрополита та в канонічному зв'язку з іншими самостійними Церквами. Автокефалія української Церкви — не лише церковна, а й національна необхідність. Це конечна потреба нашої Церкви, нашої держави, нашої нації» — із виступу міністра сповідань О.Лотоцького перед делегатами третьої сесії Всеукраїнського Собору» (О.С.Рубльов, О.П.Рєєнт. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. — Серія «Україна кризів віку». — Т.10. — К., 1999).

Чому, на Вашу думку, головним завданням гетьманського уряду у сфері релігійної політики було надання українській православній Церкві автокефалії?

Узагальнення вчителя.

Отже, незважаючи на нереалізованість ідеї надання автономії українській православній Церкві, релігійне життя у добу Гетьманату проходило надзвичайно інтенсивно. У цей історичний період Православна Церква відновила свої соборні права та виступила вже як елемент державної структури та суспільна інституція.

III. Закріплення вивченого матеріалу.

Коллективна робота у формі бесіди:

- Визначте вклад у розвиток української освіти на науку міністра гетьманського уряду М.Василенка.
- Назвіть головні заходи гетьманського уряду, що були спрямовані на поглиблення процесу українізації системи освіти.
- Чому гетьманський уряд опікувався мистецьким життям Української Держави?

— З'ясуйте причини негативної реакції більшої частини православного кліру на ідею надання автокефалії українській православній Церкві.

IV. Підбиття підсумк в уроку.

Узагальнююча розповідь вчителя.

Таким чином, незважаючи на фінансові труднощі та складну внутрішньополітичну ситуацію, гетьманський уряд проводив активну культурно-освітню політику, підтримував розвиток релігійного життя в Україні. Серед найбільш вагомих заходів цього напрямку варто відмітити: продовження курсу на українізацію школи, розширення мережі вищих та середніх навчальних закладів; заснування Української Академії Наук та ін.

Увага гетьманського уряду спрямована на вирішення проблем культурно-мистецького процесу обу-

мовлювала піднесення творчих сил, сприяла збагаченню духовного потенціалу держави і українського народу.

IV. Домашнє завдання.

Підготуйте відповіді на запитання та виконайте завдання:

— Порівняйте культурну політику УЦР та Гетьманату. Визначте спільні та відмінні риси (вчитель також може запропонувати учням скласти відповідну порівняльну таблицю).

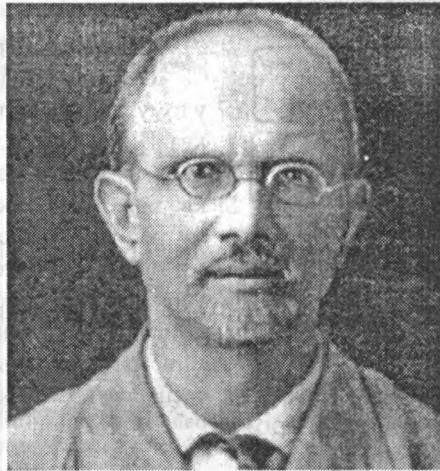
— Визначте історичне значення заснування Української Академії Наук.

— Підготуйте невелику доповідь про одного із діячів української культури чи релігійного життя доби Гетьманату.

Фотододаток

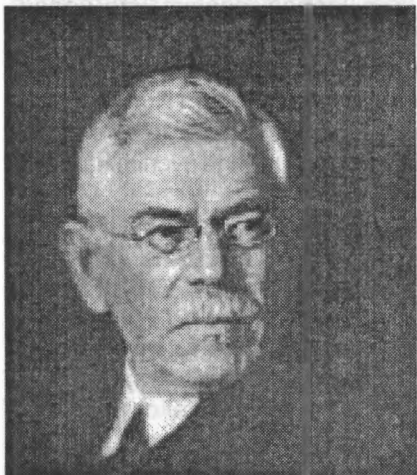
М. Василенко

А. Кримський

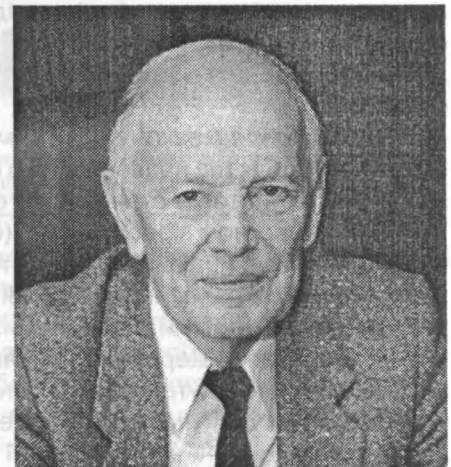
І. Вернадський

Д. Багалій

О. Богомолець

Б. Патон